

Derfor har Marx ret!

Anmeldelse af Morten Thing

Terry Eagleton:
Derfor har Marx ret,
oversat af Mogens Petersen,
224 sider, kr. 100,-.
Solidaritet.

Den engelske litterat Terry Eagleton hører til de meget flittige forfattere. De fleste af hans bøger handler om litteratur, men han har især i de senere år også skrevet om filosofiske og politiske emner, som *On Evil* (2010), *The Meaning of Life* (2007) og *Holy Terror* (2005). Til denne gruppe hører også *Why Marx was Right* fra 2011. Den har tidsskriftet *Solidaritet* nu udsendt med den danske titel *Derfor har Marx ret*.

Bogens projekt er ret enkelt. Eagleton har isoleret ti påstande om Marx og marxismen, som alle har det tilfælles, at de affærdiger Marx som forældet, fejlagtig eller misvisende. Første påstand er at klasser og klassekamp måske var udmærkede begreber på Marx' tid, men i dag findes der hverken klasser eller klassekamp. Eagleton dementerer så påstanden gennem en analyse af den moderne globaliserede kapitalisme. Påstand nummer to er, at marxismen er en determinisme og som sådan en slags religion. Osv.

De ti påstande som udgør bogens rygrad er alle centrale påstande i den måde modstandere af Marx argumenterer på. På den måde er Eagletons projekt et centralt projekt. Og da bogen er letlæst og i det store og hele velargumenteret, kan man næsten ikke andet end at anbefale den og påskønne, at bogen er kommet på dansk.

Når jeg alligevel synes, at Eagleton i et vist omfang springer over, hvor gærdet er lavest, så skyldes det opfattelsen af begreberne 'Marx' og 'marxisme'. Eagleton synes at mene og argumentere for, at begge begreber er afklarede og indlysende.

Den første indvending mod Eagletons bog er dens *filosofiske* fokus. Marx' centrale indsats er jo kritikken af den politiske økonomi og ikke kritikken af filosofien. Hele det område, som *Kapitalen* handler om, er slet ikke behandlet i bogen eller kun i forbifarten. Man må tro ud fra denne bog, at Marx primært var filosof.

Den anden indvending jeg har, er den, at 'Marx'

ikke er en afklaret størrelse. Marx mente ikke én ting om et problem fra han første gang satte pennen til papiret og til han døde i 1883. Tværtimod udvikler han sig, som alle mennesker gør det. Man kan således ikke uden problemer tage citater fra *Den tyske ideologi*, *Manifestet* eller *Kapitalen* og lade dem understøtte hinanden. Hvis Marx udvikler sig fra venstrehegelianer til feuerbachianer til historiematerialist til kritiker af den politiske økonomi, så må man altid se hans begreber i lyset af den teoretiske sammenhæng, som var hans på det pågældende tidspunkt.

Det har været gængs især indenfor den kommunistiske tradition at bruge Marx' samlede værk som ét stort værk, som indeholdt den historiske materialisme og den dialektiske materialisme. Man kunne samle citater fra alle skrifter i hvert fald fra *Den tyske ideologi* og fremefter og således få et grundlag for det ene eller det andet emne i historien. Det er efter min mening en religiøs tilgang til det Marxske værk. Og selv denne tilgang vil jo indirekte indrømme, at fx Marx' disputats ikke kan regnes med, at der altså var et tidspunkt i Marx' liv og produktion, hvor han ikke teoretisk var historiematerialist. Man må i hvert fald problematisere 'begyndelsen'.

Med udgivelsen af den nye MEGA, *Marx-Engels-Gesamtausgabe*, er det blevet klart fx at Engels, som udgav Kapitalens anden og tredje bog, tildækkede, hvor ufærdig især tredje er. Men grundlæggende må man opgive tanken om et stort og sammenhængende teoretisk projekt. Marx må forstås som en teoretiker, der udvikler sin teori gennem flere stadier, som påvirker betydningen af begreberne. Marx er heller ikke identisk med Engels. Selv om de arbejdede tæt sammen og skrev flere værker sammen, er der forskelle. Marx kunne således næppe have skrevet *Naturens dialektik*. Det indebærer også, at argumenter hentet hos den ene ikke nødvendigvis har gyldighed hos den anden.

Det fører alt sammen til, at man *ikke* hos Marx kan identificere én *marxisme*. Hvis 'marxisme' skal sammenfatte Marx' tankegang, så vil der være en række overgange mellem stadier på hans vej, og ikke én sammenhængende teori-bygning. Man må derfor skelne mellem 'Marx' på den ene side og 'marxismen' (i flertal) på den anden. De forskellige tolkninger af Marx'

projekt er tolkninger i bestemte politiske og teoretiske sammenhænge. Karl Kautsky, den store socialdemokratiske teoretiker, tolkede Marx' værk som en historiemetafysik, hvor historiens mening, dvs. socialismen under alle omstændigheder ville blive realiseret, uanset hvad mennesker foretog sig. Det var i høj grad også Lenins og Maos forståelse. Den kommunistiske marxisme adskiller sig ikke på dette punkt fra den oprindelige socialdemokratisme.

Terry Eagletons opfattelse af Marx var oprindeligt præget af Raymond Williams' postkommunistiske og kritiske forståelse. Men han vendte sig siden til Althussers opfattelse, og man kan derfor undre sig, for det var netop centralt for Althusser at se Marx' forfatterskab som inddelt i en række perioder, som videnskabsteoretisk ikke kunne bringes på samme formel. I denne bog synes Eagleton at have forladt Althusser til fordel for en slags engelsk trotskisme.

Hvis vi ser på nogle af de påstande, Eagleton dementerer, så er fx hans redegørelse for Marx' materialisme problematisk forstået på den måde, at denne materialisme udvikler sig fra en kritik af hans samtidige, venstrehegelianerne, som var idealister, henover hans tilslutning til Feuerbachs religionskritik til en slags historiemetafysik i det berømte Forord til *Til kritikken af den politiske økonomi*. Herved repræsenterer Eagleton altså en bestemt marxisme og en bestemt Marx. Og det gælder naturligvis ikke kun ham, men enhver.

Eagleton er en ordrig mand. Han taler så at sige rundt om påstandene og trækker på mange andres forståelse, som man kan se det af fodnoterne. Det gode ved denne metode er, at hans svar tit har mange sprækker, hvorigennem man kan øjne andre svar. Og selvom han kan være ret snakkende, så er der en relativ klar plan i hans svar.

Muligvis er Eagletons bog et tegn på en ny aktualisering af den marxistiske diskussion, som døde ud for 20 år siden. Det ville være godt for både venstrefløjen og diskussionen selv, fordi det måske ville udvikle en bedre forståelse af, hvilken type samfund vi lever i og mulighederne for at udvikle socialisme, men også ville udvikle selve den marxistiske diskussion, så man ikke skal begynde forfra hver gang. Det er Eagleton sikkert enig i. I hvert fald ender han med en konklusion, hvor han laver et kritisk frihåndsportræt af Marx med mange potentialer i.